

Тақриз

ба диссертатсияи Раҳимов Ҷамшед Хучамуродович дар мавзуи “Ташаккули донишҳои одитарини физикии хонандагони синфҳои ибтидоӣ дар раванди таълими математика” барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа PhD, доктор аз рӯи ихтисоси 6D010200 - Педагогика ва методикаи таълими ибтидоӣ

Айни замон вобаста ба талаботи ҷаҳони муосир маърифатнок ва соҳибтахассус намудани ҳар як шаҳрванди кишвар аз ҷумлаи ҳадафҳои стратегии давлат ва сиёсати пешгирифтаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб рафта, ҳамасола ба самти мазкур дар мулоқоту вохӯриҳо ба мақомоти олии қонунбарор ва дигар қишрҳои ҷомеа тавачҷуҳи махсус зоҳир карда мешавад.

Дар ҳамин замина, Паёми Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмонро ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ёдовар мешавем, ки дар он қайд гардидааст: “Солҳои 2020-2040 давраи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносию риёзӣ дар соҳаи илму маориф” эълон гардид, ки ба таълими босифати фанҳои мазкур мусоидат менамояд.

Дар ин замина, кори таҳқиқотии диссертант Раҳимов Ҷ. Х. ба яке аз масъалаҳои муҳим – ташаккул додани донишҳои одитарини физикӣ дар хонандагони синфҳои ибтидоӣ ҳангоми таълими математика бахшида шудааст. Муҳаққиқ дар диссертатсияи худ зарурати таҳқиқу баррасии мавзӯҳои ба мавзуи таҳқиқотиаш монанд, қорқарду роҳу усулҳои гуногуни истифодаи унсурҳои асосию муҳимми як фан ҳангоми таълими фанни дигар ва бо ин восита таъмин намудани алоқамандии байниҳамдигарии фанҳои гуногунро тавсиф намуда, ҳадафи асосии чунин амалқардро шарҳ додааст.

Рисола аз ҷиҳати мазмуну муҳтаво, масъалагузорӣ, таҳлил ва бардошти хулосаҳо муҳрам буда, барои рушду такомули раванди таълиму тарбия, дар маҷмӯъ ба низоми маорифи кишвар аҳамияти илмию амалӣ дорад.

Шиносоӣ ба мавод, мазмуну мухтавои рисола, таҳлили адабиёти истифодашуда далолат аз он менамояд, ки муҳаққик дар пайи тадқиқи мавзӯ аз сарчашмаҳо, китобу дастурҳои таълифкардаи худи маорифпарварон, маводи илмӣ – таҳқиқоти олимони ватанию хориҷӣ оғохӣ дошта, аз онҳо самаранок истифода бурдааст.

Бояд гуфт, ки мақсад, объект, предмет, фарзия ва наwgониҳои тадқиқот мантиқан дуруст тахия гардидааст.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот ҳиссагузори дар коркарди методикаҳои дар ҳамбастагӣ таълим додани фанҳои табию математикӣ зимни амалисозии алоқамандии байнифанӣ ҳангоми таълими математикаи синфҳои ибтидоӣ иҷро шудааст ва он заминаи ташаккул додани донишҳои одитарини физикӣ ва барои бедор кардани шавқу ҳаваси боз ҳам васеътару ва омили муҳими амиктар омӯхтани фанҳои табиатшиносӣ гардида метавонад.

Таҳлили сарчашмаҳои мавҷуда, ҳамбастагии натиҷаҳои тадқиқоти анҷомдодаи олимони хориҷию ватанӣ доир ба ташкил ва ба роҳ мондани робитаи байниҳамдигарии фанҳои гуногун, нақши онҳо дар шароити навини таҳсилот, ғояҳои муосири рушди психологию педагогӣ ва ҷанбаҳои методии масъалаи мазкур, ба муаллиф имкон додааст, ки системаи ба худ хоси ҳамгироии таълими математика бо фанҳои табиӣ дар синфҳои ибтидоӣ, роҳҳои ташаккулдиҳии донишҳои одитарини фанҳои табиӣ, истифодаи онҳо дар ҷараёни таълими математикаи синфҳои ибтидоиро мураттаб намояд.

Рисола аз сарсухан, ду боб, панҷ фасл, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат аст. Дар сарсухан муҳимияти мавзӯи таҳқиқотӣ, дараҷаи омӯхташудани он, мақсад, объект, предмет, вазифаҳо, фарзия, асосҳои методологию методӣ, марҳилаҳои анҷомдиҳии таҳқиқот, наwgониҳои илмии он, аҳамияти назариявию амалӣ, амалисозӣ ва интишорномаии натиҷаҳои таҳқиқот инъикос ёфтааст.

Боби аввал аз ду фасл иборат буда, дар он шарҳи мафҳумҳои асосии назариявии амалисозии робитаи байни фанҳои табию

математикӣ дар муассисаҳои таълимӣ дар заминаи таълими якҷанд фанни таълимӣ: табиатшиносӣ, географияи табиӣ, биология, химия, физика ва ғайра сурат мегирад. Ҳамзамон, нишон дода шудааст, ки таълими фанҳои мазкур бевосита аз доштани донишҳои математикӣ бевосита мавриди истифодаи васеъ қарор мегиранд.

Машқдихии пайвасти хонандагон оид ба ташаккули мустакилият дар барқароркунии робитаҳои байнифанӣ, ҷустуҷӯи донишҳои таълими зарурӣ, инкишофи маҳорати ташкилӣ оид ба амалигардонии робитаҳои байнифанӣ хеле муҳим шуморида мешавад.

Дар рисола, ба хоҳири барқароркунии робитаи байнифанӣ ва бо ҳам алоқамандкунии мавзӯҳои гуногуни таълимии омӯхташаванда, анҷом дода шудааст, ки он барои боз ҳам баланд бардоштани муқаммал нашудани дониш, маҳорату малакаи касбии омӯзгорон мусоидат менамояд.

Диссертант роҳҳои амалигардонии робитаҳои байнифаниро дар синфҳои ибтидоӣ бо чунин самтҳо ошкор сохтааст: истифодаи дониши фанҳои бо ҳам наздик ба сифати донишҳои асосӣ дар ҳолатҳои гуногуни таълимӣ; тайёркардани воситаҳои аёнӣ аз фанҳои бо ҳам наздик, ки на фақат ҳамчун сарчашмаи донишҳои нав хизмат мерасонад, инчунин маводи фанни таълимии дигарро дар бар мегиранд.

Таъкид карда мешавад, ки ҳангоми амалигардонии робитаи байни фанҳои таълимӣ бояд талаботи зерин риоя карда шавад: мундариҷаи фанҳои бо ҳам наздик бояд мазмуни асосии мавзӯи омӯхташавандаро иваз накунад.

Боби дуюм аз се фасл иборат буда, дар он таҳлил ва таркиби масоили ташкили раванди таълим дар синфҳои ибтидоӣ, ки боиси ташаккули маҷмуи донишҳои заминавии фанҳои табиӣ мегарданд, баррасӣ карда мешавад.

Мақсади асосии ташкили чунин дарсҳо бо назардошти тамоили онҳо иттилоотро инкишофдиҳӣ ба шумор меравад ва ҳамчун воситаи омодаسازی хонандагон ба дарку шарҳи ҳодисоти табиӣю илмӣ олами

вокей муаррифӣ мешавад. Сохтори чунин дарсҳо бояд ба талаботи зерин ҷавобгӯ бошанд: дақиқу мантиқан таҳия кардани ҳадафҳои таълимӣ, ки дарки пурраи мавзӯи фанни омӯхташавандаро таъмин намояд; таълими ҳаҷман зиёди иттилоотӣ оид ба маводҳои таълимӣ; истифодаи ҷабҳаҳои васеи усулҳои фаъолият, ки барои ҳалли ҳадафҳои таълимӣ мусоид менамояд.

Яке аз шаклҳои маъмули ташаккулдиҳии донишҳои фаннӣ ва бедор кардани шавқу ҳаваси хонандагон ба азхудкунии фанҳои таълимӣ – ин ташкил кардани маҳфилҳои фаннӣ мебошанд. Омӯзгор метавонад дар маҳфилҳои “Табиатшиносии ҷавон”, “Дӯстдорони физика” ва амсоли инҳо барои шинос намудани хонандагони хурдсол ба мавзӯҳои гуногун аҷоиб, бедор ва ташаккул додани шавқу ҳаваси онҳо ба омӯзиши илмҳои дақиқ, аз ҷумла, фанни физика, як қатор машғулиятҳои беруназсинфиро анҷом диҳад. Барои ин, бояд дар нақшаи кори маҳфил ҳам мавзӯҳои ба таври назариявӣ омӯхташаванда ва ҳам мавзӯҳои амалиро ҷойгир намояд. Муаллиф дар рисола номгӯи як қатор мавзӯҳои асосиро пешниҳод кардааст, ки ба мазмун ва талаботи барномаҳои таълимӣ мутобиқанд ва дар ташаккулдиҳии донишҳои одитарини физикӣ хангоми таълими математика дар синфҳои ибтидоӣ таъсири амиқ расонида метавонад.

Дар охири озмоиши педагогӣ нишондодҳои миқдорӣ ва сифатии дониши хонандагон оид ба унсурҳои физика таҳлил карда шудаанд. Дарачаи ташаккулёбӣ ва дар баъзе мавридҳо ташаккулёбии тасаввурот доир ба донишҳои одитарини физикӣ дар озмудашавандагони синфҳои озмоишӣ ва назоратӣ муайян карда шудааст. Бо мақсади ошкор намудани сифати азхудкунии донишҳои одитарини физикӣ хангоми таълими математика дар синфҳои ибтидоӣ, корҳои санҷишӣ гузаронида шуда, ба меъёрҳои ҷудошуда мувофиқат мекунад.

Аҳамияти амалии таҳқиқот дар коркарди методикаҳои ташаккулдиҳии донишҳои одитарини табиӣ дар раванди таълими математикаи синфҳои ибтидоӣ ифода ёфта, натиҷаҳои таҳқиқотро

хангоми таълифи китобҳои дарсӣ, дастурҳои таълимию методӣ истифода кардан мумкин аст. Натиҷаҳои ба даст овардаи муаллифро хангоми омода намоеи омӯзгори ояндаи синфҳои ибтидоӣ дар донишкадаю донишгоҳҳо ва коллеҷҳои омӯзгорӣ, инчунин таълими курсҳои тақмили ихтисоси омӯзгори синфҳои ибтидоӣ истифода кардан мувофиқи мақсад аст.

Қайд кардан зарур аст, ки дар баробари комёбиҳо дар диссертатсия як қатор камбудииҳо ба мушоҳида расиданд:

1. Риоя нагардидани мантиқ ва ҳусни баёни андешаю афкор;
2. Хатогиҳои зиёди имлоию услубӣ;
3. Такрор шудани фикру андешаҳо;
4. Доир ба қобили қабул будан ё набудани фикру андешаҳои муҳаққиқон, пас аз таҳлилу баррасии фикру ақидаи онҳо иброз нашоштани фикру андешаҳои диссертант;
5. Кори илмию таҳқиқотии анҷомдодашуда, таҳрири дақику мантиқиро тақозо мекунад.

Бо назардошти камбудииҳо хатогиҳои ҷойдошта, ки ислохшаванда мебошанд ва ба ҳеҷ ваҷҳ арзиши рисолаи иншошударо кам намекунанд, кори мақруро анҷомёфта мешуморем.

Автореферати диссертатсия, гузоришҳои илмӣ ва мақолаҳои ба ҷоп расонидаи Раҳимов Ҷамшед Хучамуродович муҳтавои асосии диссертатсияро инъос менамоянд.

Рисолаи илмии Раҳимов Ҷамшед Хучамуродович дар мавзӯи “Ташаккули донишҳои одитарини физикии хонандагони синфҳои ибтидоӣ дар раванди таълими математика” барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа PhD аз рӯйи ихтисоси 6D010200 - Педагогика ва методикаи таълими ибтидоӣ кори илмӣ-таҳқиқотии анҷомёфта буда, масъалаи муҳими рӯзро таҷассум менамояд.

Рисола дорои аҳамияти илмӣ-амалӣ буда, ба меъёрҳои муайянкардаи КОА-и Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ аст. Бинобар ин, муҳаққиқ Раҳимов Ҷамшед Хучамуродович барои дарёфти дараҷаи

илмии доктори фалсафа-PhD, доктор аз рӯйи ихтисоси 6D010200 –
Педагогика ва методикаи таълими ибтидоӣ арзанда мебошад.

Номзади илмҳои педагогӣ, дотсенти
кафедраи психологияи факултети фалсафai
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон:

Алиев М. Т.

mirzoali_aliev@Email.ru
734025, Ҷ.Т. ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Тел: +992-901-115-561

Имзои Т.М. Алиевро тасдиқ мекунам
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси Донишгоҳи миллии Тоҷикистон:

Тавкиев Э. Ш.